

ВІДГУК
офіційного опонента Андрощука Ігоря Петровича
на дисертаційне дослідження Бабчука Юрія Миколайовича
«Підготовка майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської
діяльності у старшій школі»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок з відповідними планами галузей науки. В умовах модернізації системи національної освіти постає необхідність переосмислення досвіду теорії і практики підготовки майбутніх учителів технологій. Сучасні тенденції розвитку технологічної освіти потребують удосконалення та оновлення професійної підготовки вчителів закладів загальної середньої освіти. Перед учителем технологій висувуються актуальні завдання формування компетентностей в учнів, які передбачають обізнаність та самовираження особистості у світі культури, глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших, розвиток здібностей до різних видів творчої діяльності, набуття навичок самостійних дій і прийняття рішень в умовах вибору альтернативних варіантів. Важливим засобом реалізації означених завдань є залучення старшокласників до дизайнерської діяльності, яка інтегрує науково-технічні й гуманітарні знання, сприяє освоєнню закономірностей проєктної культури, естетики, функціональності, раціональності та гармонійності предметного середовища й гармонійно поєднується з проєктно-технологічною діяльністю. Це обумовлює необхідність у формуванні творчої особистості майбутніх вчителів технологій, які володіють відповідними знаннями і компетентностями у різних галузях науки, техніки, дизайну; спроможні діяти в умовах стрімкого науково-технологічного розвитку суспільства, створювати нові знання і цінності. В контексті цього, особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності.

Обраний напрям наукового дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою «Методологія і технологія педагогічного супроводу особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК№0111U00620).

Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 25.10.2017 року) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1203 від 06.11.2018 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, рекомендацій і висновків, що сформульовані у дисертації. Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми дослідження. Дисертантом чітко окреслено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, теоретико-методологічні засади дослідження.

Згідно з визначеними метою і завданнями, у роботі логічно вибудовано структуру наукового пошуку. Автором сформована якісна джерельна база – 324 найменування. Це слугує беззаперечним аргументом інформативності, валідності та доказовості представленої роботи.

Достовірність результатів дослідження обумовлена його методологічною основою, ґрунтовним теоретичним аналізом означеної проблеми, вибором доцільних методів науково-педагогічного дослідження, проведенням експериментальним дослідженням, що здійснювалося з 2014 р. по 2020 р. та упровадженням основних положень і результатів дослідження в освітній процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/61 від 22.12.2020 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 447/02-13 від 07.09.2020 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка № 01-13/665 від 11.12.2020 р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 82 від 09.09.2020 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-577/3 від 31.12.2020 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* з'ясовано суть і специфіку дизайнерської діяльності старшокласників, що є цілеспрямованим процесом і результатом навчання, засобом інтеграції трудового навчання й естетичного виховання учнів, основою творчого розвитку особистості; визначено компонентну структуру (мотиваційний, знаннєвий, операційний, оцінювальний компоненти), розроблено модель підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи та визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-когнітивний, діяльнісно-творчий,

організаційно-оцінювальний) і показники сформованості готовності майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи (інтеграція теоретичних знань з основ дизайнерської діяльності; розвиток творчого потенціалу з художнього проєктування, комп'ютерного моделювання та виготовлення дизайн-виробів; формування умінь організації та оцінювання дизайнерської діяльності учнів).

– *уточнено* вимоги до професійної діяльності вчителя технологій, систему компетентностей учнів і вчителів, необхідних для ефективного виконання дизайнерської діяльності.

– *подальшого розвитку* набули зміст, форми, методи і методичні прийоми підготовки майбутніх учителів технологій до професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методичних прийомів формування готовності майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів; підготовці та виданні відповідного інформаційного («Збірник інтегрованих лекцій з основ дизайну», «Словник дизайнера-початківця») та методичного забезпечення (методичні рекомендації до лабораторного практикуму з дисципліни «Технологічний практикум» розділ «Конструювання та виготовлення меблевих виробів» для студентів спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, змісту, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу (всього 324 джерела, з них 43 іноземною мовою) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 301 сторінка. Обсяг основного тексту становить 253 сторінок. Робота містить 8 таблиць і 14 рисунків на 11 сторінках. Додатки складають 53 сторінки.

У першому розділі – *«Теоретичні засади і досвід організації дизайнерської діяльності учнів»* – схарактеризовано філософські, історичні, психологічні та педагогічні основи дизайнерської діяльності; висвітлено результати аналізу закордонного і вітчизняного досвіду організації дизайнерської діяльності учнів; розкрито компетентності вчителя технологій, необхідні для організації та виконання дизайнерської діяльності; виокремлено критерії, показники, рівні й сучасний стан готовності вчителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів.

В дослідження акцентовано увагу на важливості використання стимулюючих зовнішніх (новизна навчального матеріалу, нетрадиційна форма проведення занять, інноваційні технології навчання, можливість використання ІКТ) та внутрішніх (потреба в естетичному задоволенні, самореалізації, бажання перемогти в конкурсі, можливість навчитись виконувати улюблену справу) чинників для організації дизайнерської діяльності старшокласників.

Вважаємо обґрунтованим висновок автора про те, що для успішної організації дизайнерської діяльності учнів, учитель технологій має вміти визначити специфіку здійснення дизайнерської діяльності та основні її етапи.

Важливими в теоретичному і практичному вимірах є звернення здобувача до порівняльно-педагогічного аналізу закордонного і вітчизняного досвіду організації дизайнерської діяльності учнів.

Висока якість аналізованого нами дисертаційного дослідження проявляється і в тому, що автор обґрунтовує власне визначення поняття «готовність до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи» як інтегровану особистісну характеристику вчителя технологій, яка поєднує в собі психологічну, педагогічну, мистецьку, технічну й технологічну види готовностей. Заслужують схвалення виокремлені структурні компоненти (мотиваційний, знаннявий, операційний, оцінювальний), критерії (мотиваційно-ціннісний, пізнавально-когнітивний, діяльнісно-творчий, організаційно-оцінювальний) та показники готовності майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи.

У другому розділі – *«Експериментальна система формування готовності вчителів технологій до організації дизайнерської діяльності старшокласників»* – обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності вчителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи; схарактеризовано інтеграцію теоретичних знань з основ дизайнерської діяльності, розвиток творчого потенціалу з художнього проєктування, комп'ютерного моделювання та виготовлення дизайн-виробів й особливості формування в студентів умінь організації дизайнерської діяльності учнів.

Заслужує на підтримку запропонована здобувачем імплементація експериментальної системи в інваріантну й варіативну складові освітньої програми, у технології викладання навчальних дисциплін і в усі види практик, а також у позанавчальні заходи на засадах інтеграції знань з максимальним зануренням студентів у дизайнерську діяльність упродовж з першого по четвертий курси.

Підтримки заслуговують виокремлені організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності старшокласників: інтеграція теоретичних (філософських, історичних, мистецьких, психологічних, педагогічних, природничо-математичних, технічних і технологічних) знань з основ дизайнерської діяльності; розвиток у студентів навичок художнього проєктування, комп'ютерного моделювання та виготовлення дизайн-виробів; формування в студентів умінь організації та оцінювання дизайнерської діяльності учнів.

Практичну цінність дисертаційного дослідження становить його спрямованість у підготовці майбутніх учителів технологій на використання й поглиблення міжпредметних зв'язків не лише між дисциплінами технологічного («Основи промислового виробництва», «Матеріалознавство і технології виробництва конструкційних матеріалів», «Обробка конструкційних матеріалів» та ін.) і методичного («Основи теорії технологічної освіти», «Методика навчання технологій», «Методика навчання креслення») спрямування, а й з дисциплінами гуманітарного циклу.

Наукову цінність становлять виокремленні автором рівні інтеграції теоретичних знань з основ дизайнерської діяльності: перший – передбачав, що застосування міжпредметних зв'язків може бути самостійним дидактичним принципом, покликаним поєднати в собі ряд вимог, що ставляться до змісту освіти, до знань, умінь і навичок студентів, а також до методів і прийомів навчання; другий – це синтез взаємодіючих наук на основі деякої базової дисципліни; третій рівень – передбачав створення цілісної інтегративної системи навчання, зокрема інтегративного курсу.

В дослідження чітко виокремлено особливості дизайнерської діяльності майбутніх учителів, як виду навчальної діяльності, на відміну від такої самої діяльності в підготовці майбутніх дизайнерів, зокрема такі: у дизайнерській діяльності майбутнього вчителя переважає не професійна спрямованість, а прагнення самостійної творчої діяльності заради власного задоволення та виявлення власних здібностей; виготовлення виробів підпорядковується завданням практичної роботи не для масового промислового виробництва, а для засвоєння певних знань і вмінь; майбутній учитель має за короткий час зрозуміти специфіку різних напрямів дизайнерської діяльності та її структури, оволодіти її компонентами (естетичний, образотворчий та конструкторсько-технологічний) та набором видів формотворення (колірно-графічний, конструктивно-модульний, скульптурний, архітектурний тощо); кількість етапів дизайнерської діяльності в педагога більша (художньо-конструкторська пропозиція, художньо-

конструкторський проєкт, моделювання, макетування, організація діяльності учнів, оцінювання виробів).

У третьому розділі *«Перевірка ефективності експериментальної системи формування готовності вчителів технологій до організації дизайнерської діяльності старшокласників»* дисертант характеризує етапи дослідження та впровадження експериментальної системи, презентує модель упровадження експериментальної системи в професійну підготовку майбутніх учителів технологій; інтерпретує результати експериментально-дослідної роботи; визначає ефективності експериментальної роботи.

Подання результатів дослідження у розділі виконано на високому науковому рівні: повно представлено процес та результати експериментальної роботи, що проаналізовано якісно та кількісно з використанням відповідних методів математичної статистики.

Загальні висновки адекватно відображають зміст виконаного дослідження, а додатки вдало коментують та доповнюють роботу.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях.

Основний зміст і результати дисертаційної роботи оприлюднені в 24 публікаціях. Із них: 6 – у наукових фахових виданнях України; 2 – у закордонних виданнях (1 з них – у виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science); 7 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різного рівня, 6 статей – у збірниках наукових праць, 1 словник, 1 методичні рекомендації, 1 збірник інтегрованих лекцій.

Ідентичність змісту анотацій і основних положень дисертації. Структурна побудова і зміст анотацій українською та англійською мовами ідентичні основним положенням дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Підкреслюючи достовірність наукових здобутків здобувача, доцільно у контексті наукової полеміки висловити такі зауваження та побажання:

1. Вважаємо, що робота б тільки збагатилася, якби автор дослідження в п.1.2, аналізуючи закордонний і вітчизняний досвід організації дизайнерської діяльності учнів, більш чітко виокремив позитивні аспекти, впровадження яких сприятиме підвищенню ефективності підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів.

2. Вважаємо не коректним за результатами аналізу однієї Освітньо-професійної програми Чернігівського промислово-економічного коледжу Київського національного університету технологій та дизайну, робити висновок, щодо компетентностей (інтегральної, загальних та фахових), які мають бути

сформовані у випускників спеціальності 022 «Дизайн», спеціалізація «Дизайн інтер'єру і меблів». Аналогічно для спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) не доцільно робити загальний висновок за результатами аналізу освітньо-професійних програм Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. У контексті виокремлення важливих фахових компетентностей, якими повинен володіти майбутній учитель технологій доцільно проаналізувати перш за все Національну рамку кваліфікацій України та Професійні стандарти для відповідних спеціальностей.

3. В п. 1.3 доцільно було б виокремити компетентності вчителя технологій, необхідні для організації та виконання дизайнерської діяльності, якими автор рекомендує доповнити перелік спеціальних компетентностей в освітньо-професійних програмах підготовки означених фахівців.

4. У роботі необхідно дотримуватися однієї термінології. Зокрема по змісту роботи автор використовує термін «вчитель трудового навчання» та «вчитель технологій», як тотожні, хоча вчитель технологій здійснює підготовку учнів старших класів, а вчитель трудового навчання – учнів 5-9 класів.

5. У другому розділі наведена схема експериментальної системи підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи (рис. 2.1), що узагальнює й візуалізує процес реалізації обґрунтованих організаційно-педагогічних умов. На нашу думку, доцільно для більшої змістовності наведеної схеми експериментальної системи підготовки майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності учнів старшої школи (рис. 2.1), вказати основні засоби реалізації організаційно-педагогічних умов.

6. Загалом висновки до розділів є логічним їх завершенням і узагальненням, вони мають конкретний та аналітичний характер. Разом із тим висновки до першого розділу доцільно було б подати більш розширено.

Висловлені зауваження та побажання не знижують наукової і практичної цінності й загальної позитивної оцінки рецензованої роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота Бабчука Ю. М. «Підготовка майбутніх учителів технологій до організації дизайнерської діяльності у старшій школі» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу

Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167), а її автор – Бабчук Юрій Миколайович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету

Ігор АНДРОЩУК

Підпис Ігоря Андрощука засвідчую,

Проректор з наукової роботи

Олег СИНЮК